RİYA

(ikiyüzlülük, münafıklık, gizli şirk)

Riya, görmek anlamındaki ru'yet kökünden türeyen bir kelime olup insanın, görsünler diye bir davranış içine girmesidir. İbn Manzûr'un da işaret ettiği gibi, riyada fiil, niyetle uygunluk arz etmez. Bu uygunsuzluk ya tamamen yahut da kısmen olur. Kur'an, riyayı, fedakârlık yapmadan dindar görünmenin kancık stratejisi olan münafıklıkla irtibatlandırır. Münafıkların belirgin alâmetlerinden biri de riyakârlıktır. (4/142)

O halde, insanın kısmen veya tamamen niyetinin aksine iş yapması ve bundan bir sonuç beklemesi, riyadır.

İnsan, ikrah (zorlama, baskı) altında da niyetinin aksine iş yapar. Riya ile ikrah sonucu icra edilen fiili birbirinden ayıran, birincide, failin, samimiyetle sergilemediği fiilden bir şeyler beklemesidir. Riyada, birinin (örneğin, Allah'ın) görmesi için sergilenmesi gereken fiil, bir başkası (örneğin, insan) görecek şekilde sergilenir. Özellikle din içi riyakârlıkta, iki başlı bir yalan saklıdır. Riyakâr, Allah için sergilediğini söylediği fiili kullar için sergileyerek bir yalan, Allah'tan beklediğini iddia ettiği karşılığı kullardan bekleyerek bir başka yalan içine girmiş durumdadır. Bu, tam bir kişilik çöküntüsü ve ruhsal iflastır.

Riya, Kur'an'da isim ve fiil halinde 5 yerde geçer. Sayı fazla değildir. Kur'an riyaya öylesine ağır ve şiddetli bir olumsuzluk yüklemiştir ki, riyakâr, Mâûn suresinin de gösterdiği gibi, otomatik olarak din dışı ilan edilebilmektedir. Bu mânâ şiddeti, tekrara lüzum bırakmaz. Bir kere, münafıklığın bütün olumsuzluklarının aynı anda riya için de geçerli olduğunu unutmamalıyız.

Riya, Mâûn suresinin açık beyanına göre, örtülü bir din inkârı, yani dinsizliktir. Ve en kötü dinsizliktir. Çünkü riya, sinsi ve kahpe bir

tahripçidir. İnkârın en kuduz şubesi münafıklık, münafıklığın en zehirli yanı riyadır. Bu yüzden riya, son Peygamber tarafından gizli şirk olarak adlandırılmıştır, (bk. burada, Şirk mad.)

Allah'a giden yola en amansız pusuyu kuran ve dini içinden yıkarak insanlığı bunalıma ve onursuzluğa mahkûm eden bir numaralı illet, riyakârlıktır. Bütün erdirici ve yaratıcı atılımların belini kıran ve insanoğlunu hiçliğe esir ederek ömür sermayesini boşa harcatan kahredici bir beladır riyakârlık. Bu belaya çarpılmış birey ve toplumlar kalıcı, huzur ve mutluluk getirici hiçbir değer üretemiyor. Çünkü riya, güzeli ve iyiyi öldürmekle kalmaz, güzele ve iyiye yönelik ümitleri de mahveder.

İnsanı kendisi olmaktan çıkaran ve Allah karşısında bir nefret unsuru haline getiren kötülük, riyadır. Bu karanlığın katranlı galerisine adım atanlar, yokluğa ve tükenişe teslim olmuşlardır.

Kur'an'ın ve Son Peygamber'in hayatının incelenmesi bizi şu sonuca götürüyor: Riyakârlıkla icra edilen en ideal ibadetlerden, samimiyet içinde işlenen en büyük günahlar bile yeğdir. Çünkü birinci halde, ibadetin karşılığı olmadığı gibi, ümit ve bekleyiş de silinir. İkinci halde ise ümit ve bekleyiş vardır. Çünkü eksiğini, günahını bilen kul, Allah önünde boyun büker ki, en emin kurtuluş yolu budur.

Allah'a kulluk ve sonsuz kurtuluş konusunda "Hiçbir şey yapamadım" itirafı, "Her şeyi yaptım" iddiasından çok daha üstün ve çok daha erdiricidir. Çünkü ikincide riya söz konusu değildir. Bu yüzdendir ki, büyük gönül adamları, Allah karşısında ibadetleri değil, boyun büktüren, kulluğun şuuruna erdiren eksikliği tercih etmişlerdir. Kur'an'daki melâmet sırrı budur.

Tamlık kapısından Allah'a gitmek, hemen hemen hayal ve muhaldir; insana yakışan, eksik ve eziklik kapısından Hakk'a sığınmaktır. Çünkü bu ikinci kapı, gizli şirk olan riyaya asla geçit vermez. Ve gizli şirkin giremediği bir gönül, sonsuz kurtuluşa adaydır.

RİYA MALZEMESİ OLARAK NAMAZIN TİPİK DURUMU

Hem Kur'an hem de Hz. Peygamber, riya konusunu örneklendirmede namazı seçmektedir. Neden? Bilindiği gibi, namaz,

Müslümanın hayatında en sık ve yoğun biçimde yer alan bir ibadettir. Böyle olunca vitrinlenme ihtiyacı duyan riyakâr ruhun en verimli istismar metaı, namaz olacaktır. Ve riyaya yakasını kaptırmış kitlelerin din adına durmadan cami duvarı dikmelerinin sırrı da budur. Bu insanlar hep cami yaparlar, ama o camilerin insan yaptığını göremezsiniz. Ne ilginçtir ki, Hz. Muhammed, mabet süslemeyi ümmetler için çöküş alâmeti olarak gösteriyor. Bunun sebebi, işte şurada izaha çalıştığımız olguda yatıyor.

Namazın bütün sırrı, reklam aracı yapılmamasında yatıyor. Farzlar dışındaki tüm namazların cami dışında kılınmasının emredilmesi ve gece namazının üstünlüğü de bunu gösterir. Hz. Peygamber şöyle diyor:

"Kulu Allah'a yaklaştırmada, gizli yapılan secdeden daha üstün hiçbir şey yoktur." (İbn Mübarek, *Kitabu'z-Zühd,* 50)

Sahabîlerden Ebu Umâme mescitte secde edip ağlayan birini gördüğünde ona şu dersi vermiştir: "Eğer bunu halkın içinde değil de evinde yapmış olsaydın seni takdir ederdim." (İbn Mübarek, age. 50) Diğer belirgin riya alanları, infak ve sadaka (mal ve para dağıtmak, yardım etmek), mücahitlik, kahramanlık, savaşçılık olarak gösteriliyor, (bk. 2/264; 4/38; 8/47)

Mâûn suresi, "Dini yalan sayanı gördün mü?" sorusuyla başlıyor ve namazına şu iki hastalığı bulaştıranları açıkça lanetliyor:

1. Ne dediğini anlamadan namaz kılmak,
2. Namaza riya bulaştırmak. (Mâûn suresinin ürpertici yaklaşımının ayrıntıları için bizim *'Mâûn Suresi Böyle Buyurdu'* adlı eserimize bakılmalıdır.)

Kur'an, kıyamet günü, yardım ve af dileyecek olan müşriklere, "Allah'a ortak tanıdıklarınızı çağırın!" diye cevap verileceğini söylüyor. Bu, gizli şirk riyaya bulaşanlar için de aynıdır. İbn Mâce'nin zühd bahsinde, kaydettiği bir hadis şöyledir:

"O, kendisinde kuşku bulunmayan mahşer gününde Allah ilkleri ve sonları bir araya topladığında bir duyurucu şöyle haykıracaktır: 'İcra ettiği herhangi bir amelde Allah dışında bir varlığın rızasını gözetmiş bulunanlar, ücretlerini o gösteriş yaptıklarından istesinler, Allah'tan değil."